

Sammenfatning og oversættelse af
redegørelsen "Ja til Europa", som
Javnaðarflokkurinn i Folketinget har lavet.

Færøernes muligheder i EU

JAVNADARFLOKKURIN
á Fólkatíngi

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord - store begrænsninger, svære løsninger	4
1. del: Fordomme, realiteter og muligheder.....	10
2. del: Færøsk nej til det Europæiske Fællesmarked.....	21
3. del: Åland valgte den indre vej	24
4. del: Den islandske kurs vil få stor betydning for Færøerne	28
5. del: De grønlandske erfaringer.....	35

Færøernes muligheder i EU

Sammenfatning og oversættelse af
redegørelsen “Ja til Europa”, som
Javnaðarflokkurin i Folketinget har lavet

JAVNADARFLOKKURIN
á Fólkatíngi

FORORD

Store begrænsninger, svære løsninger

I 2010 kom et undersøgelsesudvalg nedsat af landstyret med en betænkning om, hvorledes vi kan indrette samarbejdet mellem Færøerne og EU. Udgiven var gul og fik navnet ”Den Gule Betænkning”.

Forfatterne satte nogle muligheder op og vurderede fordele og ulemper ved hver enkelt: 1) At udvide det gældende samarbejde, 2) at melde Færøerne ind i EU gennem Danmark, 3) at melde Færøerne ind i EU som en selvstændig stat eller 4) at gøre Færøerne til en del af EØS-aftalen.

Den generelle holdning som kom frem i den efterfølgende debat var, at vi skulle sigte efter EFTA-medlemskab og blive en del af EØS-aftalen. Dette er Islands og Norges nuværende stilling. Den store fordel er, at aftalen tillader dem at have egen fiskeripolitik samtidig som landene er del af det indre marked i EU. Men i 2010 havde skiftende landsstyret allerede forsøgt at gennemføre en sådan løsning – uden succes. Andre EFTA lande vil ikke have Færøerne med, og juridisk er det kompliceret, da Færøerne ikke er en selvstændig stat.

Man har ikke for alvor forsøgt at gå andre veje, og det er ret forunderligt, for vores nuværende stilling er et samfundsmæssigt problem. I ”Den Gule Betænkning” påviser Færøernes Industrihus (svarende til Dansk Industri, oversætters kommentar) bl.a. disse problemer med den gældende ordning:

- Færinger har mulighed for at komme ind på de åbne arbejdsmarkeder omkring os – men det er problematisk for udenlandsk arbejdskraft at komme til Færøerne. Konsekvenserne er lønglidning og en forværret konkurrenceevne. Færøernes Industrihus mener, at det er en afgørende forudsætning for udvikling af det færøske erhvervsliv, at man får samme adgang til arbejdskraft som konkurrenterne.
- Fiskeopdræt-industrien har været ramt af anklager fra EU om dumping, hvilket har været dyrt. Der kan forventes, at disse vil gentage sig – og industrien mener ikke, at det i længden er muligt at leve med denne fare.
- Årsagen til, at ørredopdrættet er ophørt, er måske netop, fordi Færøerne har været dømt for dumping.
- Det øger eksportudgifterne, at vores varer ikke har EU-stemplet, men at specielle hygiejne- og tolddokumenter skal være vedlagt al eksport til EU.

- At vi har kvoter på eksporten til EU afskærer mulighederne for at udvikle eksportindustrien som helhed.
- At vi har en liste med varer, som kan eksporteres toldfrit til EU – en ”positivliste” – forhindrer udviklingen af nye færøske erhverv.
- Det begrænser mulighederne for færøske fiskeproducenter, at de ikke – på samme måde som producenter i EU – kan købe og bearbejde tredjelandsfisk og sælge den toldfrit i EU.
- Den nuværende situation forhindrer udvikling inden for landbruget. EU-regler og EU-ordninger kunne løfte produktionen til et højere niveau.
- Færøerne har ikke adgang til støtteordninger, der er etableret for udkantsområder i EU.
- Den nuværendesituation begrænser mulighederne for færøske forsikringsselskaber at agere i EU-lande.
- Det kan begrænse udviklingen af færøsk erhverv, at der ikke er fri bevægelighed af tjenesteydelser mellem Færøerne og EU. For eksempel mener shippingindustrien, at det ville medføre store udviklingsmuligheder, hvis dette blev gennemført.
- Færøerne er meget udsatte, hvis EU i fremtiden kommer til at føre en mere protektionistisk politik.

Det er skrevet adskillige andre betænkninger om Færøernes forhold til EU - og alle har de påvist samme problemer. De løsninger der er foreslået, er enten at gå efter en EØS-lignende aftale og toldunion med EU eller at blive EU-medlem gennem Danmark.

Men samtidigt er det påvist, at dette bliver svært, bl.a. på grund af EU's fiskeripolitik og på grund af at forholdet mellem Danmark og Færøerne bliver en afgørende del at sagen.

Den eneste mulighed, færøske politikere har prøvet, er at indlemme Færøerne i EFTA for på den måde at blive en del af EØS-aftalen - og stå udenfor EU's fiskeripolitik.

Det har dog ikke båret frugt, og planen synes nu være forkastet.

I EU- og EØS-landene er der fri bevægelighed for varer, tjenesteydelser, personer og kapital. Disse ”fire friheder” gør det lettere at virke – men Færøerne står isolerede udenfor. Vi har en handelsaftale, som giver visse, lettere forarbejdede fiskevarer nærmest fri adgang til EU-markedet. Den er tilfredsstillende for den nuværende

eksport, men begrænser hvordan industrien kan udvikles fremover. Derudover lever Færøerne i stadig fare for, at EU strammer sin politik eller fx fremsætter anklager om dumping.

Med EU-medlemskab ville det færøske erhvervsliv frit kunne eksportere til hele det europæiske marked med 500 millioner mennesker, der repræsenterer 20 % af verdens nationalindkomst. Og EU havde på vores vegne lavet aftaler med andre markeder – fx USA, Kina og Japan. Aftaler, som det er meget svært for os at få alene.

Danmark, Danmark, Danmark...

Men der er ikke bare erhvervsmæssige og økonomiske konsekvenser af, at vi står udenfor. Der er også konsekvenser, der er mere politiske og kulturelle. En af dem er, at Danmark fylder alt for meget i hovedet på os alle sammen. Danmark er meget stort i færingers forestillingsverden. Det fylder næsten hele horisonten.

Og færinger følger ikke bare godt med det, der foregår i Danmark – det, man hører fra andre lande, hører man også ofte gennem danske medier.

Når man flytter fra Færøerne til Danmark sker det underlige, at Danmark bliver mindre. Nu er omverdenen andre lande, som næsten ikke er til at se fra Færøerne. Og når færinger så flytter til andre, større lande – ja, så forsvinder Danmark næsten helt... Først på det tidspunkt forstår vi, hvor lille Danmark er – og hvor meget større det er i vores forestillingsverden, end det er i virkeligheden.

Da forslaget som bl.a. skal give EU mulighed for at iværksætte sanktioner mod Færøerne for makrelfiskeriet var til behandling i 2012, virkede det i debatten som om at mange mente, at hvis blot Danmark gik imod, så ville forslaget ikke blive gennemført...

Virkeligheden er, at det danske folk er 1 % af befolkningen i EU, og at Danmark kun har en yderst begrænset del af stemmerne i Ministerrådet og i EU-parlamentet. Men i hovedet på mange færinger er der et helt andet billede: Danmark er kæmpe stort.

Årsagen er selvfølgelig, at vi er en del af rigsfællesskabet. Men mon ikke en anden årsag er, at vi står udenfor næsten alle andre politiske fællesskaber?

Kigger man på medie billedet på Færøerne, så kan man hurtigt se, at behandlingen af udlandsnyheder er begrænset. Vi skriver, læser og taler langt mest om os selv og vores egen lille verden. I lagtinget sker det næsten ikke, at udenrigspolitiske anliggender diskuteres.

Vi har en tilbøjelighed til at lukke os om os selv. Det er ikke sundt – og en årsag er nok, at vi er så lidt med i internationalt samarbejde.

Da vi fik internationalt medlemskab i forskellige sportsgrene åbnede vi dørene for internationalt samarbejde den vej. Horisonten udvidede sig og verden blev større. Den sluttede ikke længere i Danmark.

Jeg tror, at EU-medlemskab ville have den samme effekt, når det gælder andre områder. Turisme og andet erhvervsliv, politik, uddannelse, kultur – alt dette ville få en fordel af, at vi blev del af en større sammenhæng. – Selv om den dør, vi gik ind igennem, var Danmark.

Begrænsninger og fordomme

Årsagen til, at der bliver snakket så lidt om vores forhold til EU, er ikke at situationen er tilfredsstillende. Det er den, som Færøernes Industrihus påpeger, langtfra. Årsagen er, at dette er en svær debat. I stedet for at sætte emnet på dagsordenen, bliver hovedet stukket i sandet.

Og så er der også nogle opfattelser, der står stærkt på Færøerne, der gør, at debatten altid låses fast før den starter – med det resultat, at der ikke sker nogen ændring. Det, som låser debatten, er i hovedtræk disse opfattelser:

- EU er en stor, udemokratisk, bureaukratisk og lukket union, hvor de store bestemmer. Det eksisterer for at tjene storkapitalen. Derfor er det ikke noget for Færøerne.
- EU's fælles fiskeripolitik er en katastrofe. Den vil ikke blive ændret – og med medlemskab ville færøske fiskerifarvande blive underlagt EU-kontrol.
- EU er en klub for stater. Vores statsretlige stilling medfører, at Færøerne ikke kan blive et fuldgældigt medlem som andre lande, men må blive medlem gennem Danmark. Skal vi blive EU-medlem, må vi først have løsrivelse.
- Det bliver umuligt at få løsrivelse fra Danmark, hvis vi bliver EU-medlem med den nuværende stilling, fordi så vil vi have to modparter – både København og Bruxelles.
- Med medlemskab ville Færøerne forsvinde som land, og færinger forsvinde som folk. Vi ville ende uden egen identitet som en dansk landsdel, og EU-regler ville fratage os retten til vores egen kultur og sædvaner – fx at jage fugl, at slagte får og grindedrab.

- EFTA-medlemskab og at blive en del af EØS-aftalen ville give os alt det, som vi har brug for. EU-medlemskab er ikke nødvendigt.

Noget af dette er rigtigt. Noget er forkert. Det meste ved vi for lidt om. Og hvad vi end gør, bliver det svært at finde en god løsning.

Men det er et tegn på politisk dovenskab og ansvarsløshed, at vi lukker vores øjne og ører, lægger EU-betænkning efter EU-betænkning i skufferne uden for alvor at diskutere dem – endsige tage stilling til problematikken.

En opgave for politikere er at sætte svære, men vigtige sager på agendaen, og ligesom bryde isen. At påtage sig opgaven, hellere end at løbe fra den. At udfordre sig selv og andre i åben debat.

Denne rapport er et forsøg på at sætte fokus på muligheder og ulemper med færøsk EU-medlemskab. Ikke kun objektivt at belyse faktum, men at fremlægge politiske holdninger, som folk kan tage stilling til. Jeg ved, at mange er uenige – men så håber jeg, at de fortæller *hvorfor* de er det.

Struktur

I den første del vil der blive kigget nærmere på de ovenfor nævnte opfattelser, som altid hindrer, at debatten om færøsk EU-medlemskab kommer i gang. Dette er den mest politiske del, og jeg har skrevet den.

Anden del er en belysning af den politiske proces der medførte, at Færøerne valgte at stå uden for det europæiske fællesmarked, da Danmark gik ind i 1973. Dette er ikke bare interessant politisk historie – vi kan også lære meget af det, der skete dengang. Joan Ólavsdóttir har skrevet denne del.

Tredje del er en belysning af forholdene mellem Åland og EU. Denne del bygger på samtaler med politikere, embedsfolk og erhvervsfolk i Åland, som jeg sammen med mine medarbejdere gjorde på et besøg i Åland i 2012. Ålands situation minder om Færøernes, og derfor er deres erfaringer vigtige for os. Eiríkur í Jákupsstovu har skrevet denne del.

Fjerde del er en belysning af den islandske EU-debat. Den bygger på samtaler som jeg, på et besøg i Island i 2012 sammen med medarbejdere, havde med repræsentanter for alle politiske partier i Island, komitéen der forhandler om islandsk medlemskab og med eksperter fra universitetet i Reykjavík. Dette er vedkommende for os, både fordi Island er et naboland, fordi deres udfordringer i mange henseender er de samme

som vores, og fordi deres beslutninger vil påvirke vores situation og muligheder. Jeg har skrevet denne del.

Femte del belyser Grønlands stilling i forhold til EU. Dette er vedkommende fordi vi er i det samme rige, og fordi Grønland har erfaringer, som vi ikke har, men som vi kan lære af. Bíríta í Dali har skrevet denne del.

De, som har arbejdet for Javnaðarflokkurin i Folketinget, mens arbejdet er blevet lavet, har været Joan Ólavsdóttir, Eiríkur í Jákupsstovu, Bíríta í Dali og Elisabeth F. Rasmussen. Der er dog ingen politisk binding i at arbejde for Javnaðarflokkurin i Folketinget, og medarbejderne har alene arbejdet fagligt og journalistisk. De hæfter ikke for de politiske meninger i rapporten.

Dette debatoplæg om Færøerne og EU er lavet i samråd med ledelsen for Javnaðarflokkurin, som gerne ville have kastet bedre lys på denne udfordring. De politiske holdninger i rapporten er dog ikke Javnaðarflokkurins officielle synspunkter. Alle synspunkter er mine egne, og jeg har også ansvaret for alle fejl.

Sjúrður Skaale

MF for Javnaðarflokkurin

1. DEL

Fordomme, realiteter og muligheder

En af de største politiske bevægelser, der nogensinde har været på Færøerne, opstod i starten af 70'erne, da Lagtinget skulle træffe afgørelse om, hvorvidt Færøerne skulle følge med Danmark ind i EF eller ikke – Folkebevægelsen imod EEC. Nogle af de fordomme, der blev udbredt dengang, findes stadig på Færøerne, selvom de ikke har forankring i nutidens virkelighed.

Folkebevægelsen imod EEC portrætterede EF som noget stort, fremmed og råt, der ville sluge Færøerne, hvis vi blev medlemmer. For mange færinger har dette skræmmebillede været opfattelsen af først EF og sidenhen EU. Det ses som et udemokratisk fællesskab, hvor de store bestemmer og de små bliver fortærede.

*William Heinesens tegning, der
brændte sig ind i sindet hos mange
færinger under EF-debatten i
halvfjerdserne*

Framin nr. 5-6 1976

Skræmmende alternativer

Dette billede står i stærk kontrast til de begrundelser, som den norske nobelkomité gav for at tildele EU fredsprisen i 2012 – nemlig at EU siden dets oprettelse har været garanten for fred, menneskerettigheder og demokrati i Europa.

Men EU har ikke bare gjort krig imellem de europæiske lande utænkeligt – det har også styrket Europas position i verden.

De europæiske landes befolkninger er små sammenlignet med de stormagter, der nu vokser frem, og om få år er det sandsynligt, at intet europæisk land alene kan være del af G8, da de bliver overhalet af andre hurtigt voksende nationer. Selvom der er mange forskelle mellem de europæiske lande - både historisk, politisk, industrielt, religiøst og kulturelt – så har vi mange ting i fællesskab, bl.a. demokrati, ytringsfrihed, ligestilling, individuel frihed, en stram miljøpolitik, samt et frit, men reguleret marked. Skal disse værdier være med til at forme verden, bliver de europæiske lande nødt til at stå sammen – samtidig med, at de får mulighed for at udvikle sig hvert for sig. Løfter Europa ikke i fællesskab, kan vi ikke løfte meget overhovedet.

Langt fra perfekt

EU er langt fra perfekt. Og EU er slet ikke altid en god repræsentant for de før nævnte europæiske værdier. Der har været skandaler om uohæmmet pengeforbrug, korrupsionsskandaler og andet der ikke burde kunne finde sted i et system, der bygger på retssikkerhed.

At EU-kommissionen har så stor magt i forhold til EU-parlamentet har også ført til berettigede anklager om demokratisk underskud. (Dette problem er dog ikke så stort, som det tit bliver beskrevet. Der er så mange udfordringer, der kun kan løses i fællesskab mellem de europæiske lande, at det sande demokratiske underskud ville være, hvis EU ikke fandtes. Det ville simpelthen gøre det umuligt at møde mange af tidens store udfordringer.)

Der er også flere eksempler i EU's politik over for Færøerne, hvor den sunde fornuft bliver afløst af bureaukratiske regler, samt at EU kun tager hensyn til egen industri:

Handelsaftalen med EU tvinger Færøerne at undergive sig regler indenfor fødevarerproduktion og -servering, der tit synes vanvittige.

EU har i langt tid, uden videnskabeligt grundlag, nægtet færøske saltfiskeproducenter at anvende fosfat i produktionen, hvilket har medført store økonomiske tab.

Færøske lakseproducenter er blevet anklaget for dumping – uden reel årsag.

EU har anvendt den magt, der ligger i dets størrelse, til at tilskrive sig selv en større del af makrelkvoten end hvad unionen geografisk/biologisk har ret til.

I Åland er det et irritationsmoment, at EU har forbudt salg af snus, samtidig med at det er legalt i Sverige – og samtidigt med at det er legalt at sælge hash i Holland.

Disse og andre eksempler skaber af gode grunde modvilje mod EU.

Men det er ikke det at man har en overordnet styring, der i sig selv er et problem. Den er nødvendig, både for at sikre en jævn konkurrence imellem landene, at sikre en stram miljøpolitik, at undgå dyremishandling og for at sikre forbrugerne madvarer, der lever op til visse minimumskrav.

At det af og til går for vidt og at EU's magt nogle gange bliver misbrugt til egen fordel, er et problem – men problemet er ikke selve EU's eksistens.

USA kan se truslen

Utilfredsheden med det, der ikke er godt nok, må ikke medføre, at EU bliver amputeret og svækket så meget, at det opløses. Fordi overordnet – strategisk, verdenspolitisk – er EU nødvendigt. Både for at sikre fred, stabilitet og miljøbeskyttelse og for at styrke de europæiske værdier.

Når en sten er i skoen, fjerner vi stenen – vi smider ikke skoen væk. Men det er det, som mange ønsker i dag. Der er stærke anti-EU bevægelser mange steder i Europa – og selv den britiske regering med David Cameron taler for, at EU skal beskæres betydeligt, og at mange af de beføjelser, som EU har i dag, skal overføres tilbage til Storbritannien. Hvis dette ikke sker, er Cameron rede til at tage Storbritannien ud af EU.

Dette har fået Obama-regeringen til at tage det helt usædvanlige skridt at advare den britiske regering imod dens egen politik. For i USA kan man se, at det ikke bare vil få store følger for Europa, men sandelig også for USA, såfremt EU falder fra hinanden. De vestlige værdier vil stå svagere på verdensplan.

At EU fik Nobels fredspris i 2012 var nok også en reminder om, at selv om nogle ting er mislykkedes, så er EU ikke ondt – det er både godt og nødvendigt.

På Færøerne skal vi selvfølgelig se på, hvordan EU vil påvirke os, samt hvordan vi kan få mest muligt ud af samarbejdet med unionen. Men vi må passe på med ikke

lukke os omkring os selv. Vi er en del af verden og bør også have det store perspektiv.

Fiskeripolitikken er ikke fastlåst

Det var en rigtig afgørelse, som Lagtinget traf først i 70'erne, da man sagde nej til EF-medlemskabet. Og fremgangsmåden var også den rette: Først undersøgte man mulighederne for en god fiskeriaftale, og da det ikke lod sig gøre, besluttede man at stå udenfor.

De, der af ideologiske årsager sagde nej, uden at kende præmisserne for deltagelse, tog den rigtige beslutning – men fremgangsmåden var forkert.

For Færøerne må, om nogen, være pragmatiske i vores tilgang når det gælder vores internationale forhold. Vi kommer aldrig til at skabe systemet eller ændre udviklingen i Europa. Vi må finde den hylde, der passer os bedst.

Og nu er der flere muligheder, end der var for 40 år siden. Det er fx sandsynligt, at Island vil få omfattende undtagelser, når det gælder fiskeripolitikken – i hvert fald når det gælder lokale fiskebestande. Den islandske udenrigsminister, Óssur Skarphéðinsson, satte det næsten som en forudsætning for forhandlingerne, at Island skulle få en god aftale om fiskeriet. Hvis EU ikke var til at forhandle med om dette, ville forhandlingerne næppe være påbegyndt. Og lykkes det for Island, kan Færøerne formentlig følge efter i samme spor.

Når det gælder de rejsende fiskebestande vil det være svært at få særrettigheder. Men det betyder ikke, at vi skal acceptere den fordeling af fx makrelkvoterne, som gælder i dag. Vi må kræve den andel der geografisk og biologisk tilkommer os – uanset om vi er udenfor eller indenfor.

Og selv om vi kan være utilfredse med EU's aktuelle forvaltning af de pelagiske bestande, så må vi ikke glemme, at princippet om overnational forvaltning ikke er negativt. Det er som med miljøpolitikken – hvis der ikke findes en overnational politik – ja, så findes der ingen politik overhovedet. Jo flere parter, der skal enes, og jo svagere den overnationale myndighed er, jo sværere vil det være få en bindende aftale og standse overfiskeri.

Ikke kun en klub for stater

Færøerne er et meget lille land med meget få mennesker. Skal landet udvikles må vi styrke vores identitet og selvstyre så meget som muligt – men vi må samtidig

være en integreret del af et større system, både når det gælder valuta, forsvarspolitik, udenrigspolitik og mange andre områder.

Det er ikke en let balancegang – men der findes fornuftige mellemløsninger. Fra politisk hold siges ofte, at skal Færøerne være en del af EU må det enten være som selvstændig nation – eller som en dansk landsdel. Men det er ikke så sort hvidt. Åland har fx sin helt egen identitet og sin egne rettigheder i EU, selvom det hører til Finland.

Et helt selvstændigt færøsk medlemskab er ikke realistisk. Malta med 420.000 beboere er p.t. det mindste land i EU – og administrativt er det en kæmpemæssig opgave. For et land med færre end 50.000 beboere ville opgaven simpelthen være for stor.

Vi må også tænke på størrelsesforholdet mellem landene. Skal Færøerne være en del af EU som en selvstændig stat, skal vi have 6 medlemmer i EU parlamentet (som er minimum). Malta er overrepræsenteret med ét medlem pr. 70.000 beboere. I Danmark er forholdet 1:385.000, i Frankrig 1:874.000. For Færøerne ville repræsentationen være ét medlem pr 8.000 beboere. Det ville give andre lande anledning til at tale om demokratisk underskud...

Som egen medlemsstat ville Færøerne derudover skulle have EU-formandskabet cirka hvert 13. år, samt deltage i ministerrådets tunge, daglige gøremål. Vores meget begrænsede centraladministration ville simpelthen ikke magte det.

Men situationen er svær, for samtidigt med at vi næppe kan forvalte et helt selvstændigt medlemskab, er det et faktum, at EU først og fremmest er en klub for stater.

De statsløse nationer er repræsenteret i visse fora, og fx European Free Alliance arbejder ihærdigt for at sætte disse nationers forhold på dagsordenen.

Men der er kun tre myndigheder der har direkte lovgivende magt – Kommissionen, Parlamentet og Ministerrådet. Og der står de statsløse nationer svagt.

Kommissionen, Parlamentet og Ministerrådet

Hvilke begrænsninger – og hvilke muligheder – er der for nationer uden stat i EU's afgørende myndigheder?

Kommissionen kan kaldes EU's regering; Parlamentet repræsenterer EU's borgere, mens Ministerrådet repræsenterer medlemslandene.

Kommissionen består af kommissærer, der bliver udnævnt af de 27 regeringer.

Formelt skal de repræsentere EU generelt, og ikke tage nationale hensyn, men reelt man kan nok spørge, og deres interesse og loyalitet ikke ligger hos den regering og det land, der har udpeget dem. Det faktum, at visse kommissærer søger en politisk karriere i hjemlandet efter tiden i Kommissionen, forstærker denne mistanke.

Derfor er det, uanset de formelle bestemmelser, sandsynligvis en fordel at kunne udpege sin egen repræsentant i Kommissionen.

Snart bliver systemet dog ændret, så kun 2/3 af EU landene har egen kommissær ad gangen, og dermed kommer større fokus på kommissærerne. Det kan medføre at det bliver sværere for dem at tage nationale hensyn.

Angående Parlamentet, så ville Færøerne, som selvstændigt EU-medlem, have krav på 6 repræsentanter dér. Dette ville dog næppe blive accepteret, da det ville være ekstrem overrepræsentation.

Hvis Færøerne blev medlem via Danmark, skulle vi forhandle om at få i hvert fald ét af de danske mandater. Kravet ville være, at Danmark blev delt op i to valgkredse: Danmark med 11 eller 12 mandater, og Færøerne med ét eller to. Dette ville måske ikke være helt enkle forhandlinger – specielt ikke hvis antallet af EU parlamentarikere som forventet bliver beskåret. Men rent politisk er kravet rimeligt – og da Grønland var medlem, havde de ét af de danske mandater.

Ét medlem lyder ikke af meget, men Færøerne ville alligevel være bedre repræsenteret i forhold til indbyggertallet end noget andet land, og den ene repræsentant ville kunne lave lobbyarbejde og danne netværk – i samarbejde med den repræsentation vi har i Bruxelles i dag.

Såfremt Danmark havde nægtet Færøerne noget mandat – ligesom Finland gør imod Åland – ville vores position i systemet være væsentligt svagere.

I forhold til Ministerrådet er det klart, at det er en stor fordel at have medlemskab i eget navn. Såfremt Færøerne bliver medlem igennem Danmark, skal vi forhandle med den danske minister og få ham til føre vore synspunkter frem.

Dette er ikke en optimal løsning, men det er dog ikke helt umuligt at få indflydelse på denne måde. Fx kan nævnes, at da instrumentet, der gav EU lov til at boykotte Færøerne pga. makrelfiskeriet, kom til afstemning i Ministerrådet, talte meget for, at Danmark skulle støtte forslaget:

Danmark havde formandskabet, og det er ilde set, når et formandsland tager hensyn til lokale forhold.

EU-kommissionen forfattede forslaget om instrumentet, der giver mulighed for at iværksætte sanktioner mod Færøerne for makrelfiskeriet. På billedet ser vi Sjørður Skaale sammen med Armando Astudillo, som var Kommissionens rådgiver i sagen. Billedet er taget i EU-parlamentet, da sanktionsinstrumentet blev behandlet i fiskeriudvalget

Den danske regering var næppe enig i Færøernes Landsstyes dispositioner.

Den danske makrelindustri lagde et stort pres på, for at få Danmark til at stemme med flertallet – og endda arbejde for at skærpe EU's position.

Men Danmark stemte blankt, hvilket næsten er det samme som at stemme imod, da kun ja-stemmerne tæller med. Danmark krævede derudover, at loven skulle opfylde alle krav i alle internationale konventioner, og åbnede op for, at Danmark kunne repræsentere Færøerne i en mulig sag mod EU. Alt efter færøsk ønske.

At jeg sad med én af de tre nordatlantiske stemmer, der sikrer regeringen flertallet, kan have haft betydning, men eksemplet viser, at en god dialog med den danske

regering er mulig. Og såfremt Færøerne var en del af EU gennem Danmark, ville den danske regering være mere forpligtet til at arbejde på Færøernes vegne i alle sager, der vedrører Færøerne.

Det er klart, at store lande har større muligheder for indflydelse end små stater. Men det har også stor betydning, hvordan man placerer sig i systemet, hvad man vægter og hvem man samarbejder med. Og som medlem af EU-familien ville Færøerne have muligheder, som vi ikke har udenfor – især, hvis Island bliver medlem.

Et andet eksempel på omkostningerne ved at stå udenfor er forbuddet imod anvendelse af fosfat i saltfiskeproduktion, som både i 2011, 2012 og 2013 har ramt især Færøerne, Island og Norge hårdt. Det er et uskadeligt stof, som også bliver brugt i anden madvareproduktion, og som forbedrer fiskens kvalitet – og pris. Kommissionen har flere gange villet ophæve forbuddet, men Portugal har fået lande uden interesse i sagen til at stemme imod. Hvis Island, Færøerne og Norge havde en stemme inde i systemet, ville vi stå meget stærkere.

Løsrivelse kræver samhörighed

Fra selvstændighedsfløjen på Færøerne hører vi tit, at hvis vi træder ind i EU som en del af Danmark, så forsvinder vores land, vores identitet og vores ret til selvbestemmelse. Og så kan vi vinke farvel til drømmen om et selvstændigt Færøerne.

Men der er flere statsløse nationer, der som dele af deres stater er blevet EU-medlemmer. Og disse nationers selvstændighedsbevægelser er ikke forsvundet af den grund – tværtimod. Selvstændighedsbevægelserne i Skotland, Katalonien, Baskerlandet og Flandern er alle blevet større og stærkere, efter at de blev en del af EU. Ja, flere steder sidder de ved magten i dag.

Og mens disse selvstændighedsbevægelser for nogle årtier tilbage som oftest også var anti-EU bevægelser, er de i dag alle pro-EU. De ønsker løsrivelse fra deres stater – men de vil forblive i EU.

Der er derfor nu opstået et nyt begreb i EU-regi: Udvidelse indefra. Det refererer til disse nationer, der ønsker løsrivelse fra ”moderlandet”, men vil forblive en del af EU.

Selv har jeg som sagt svært ved at se, at vi kan administrere et selvstændigt medlemskab i EU. Men det vil alligevel være lettere end at administrere en selvstændig stat, der står alene og ikke er en del af EU. Skal vi have løsrivelse fra Danmark, er EU-medlemskab nok vores bedste chance.

Formel løsrivelse - men lidt selvbestemmelse

Danske politikere har generelt stor berøringsangst, når det gælder færøske og grønlandske forhold. En af undtagelserne er Steen Gade, der i sin bog Gades Europa påpeger, at formel suverænitet er noget helt andet end reel selvbestemmelse. Og så siger han: *”Jeg kan ikke forså, at Færøerne og Grønland, der vil være mere uafhængige af Danmark, ikke tænker på medlemskab i EU. Med tætte forbindelser til kommissionen kan de blive friere af Danmark og vil kunne balancere deres selvbestemmelse meget bedre (...). Jeg er bange for, at et enøjet fokus på formelt selvstyre kan være en farlig blindvej for begge lande.”*

Kan det tænkes, at den yderste løsrivelsesfløj fokuserer så meget på den formelle suverænitet, at den er blind for de pragmatiske muligheder for udvikling, der findes? Jeg tror der er en fare for det.

EFTA og EBS

Færøerne har undersøgt mulighederne for at få EFTA-medlemskab og derigennem at få en EØS-aftale med EU.

Jeg vil ikke sige så meget om det, men blot konstatere, at dette forsøg er gjort – og det gik ikke.

Det er muligt at få undtagelser

Efter David Camerons udtalelser om at Storbritannien skal trække visse beføjelser tilbage fra EU, sagde den svenske udenrigsminister, Carl Bildt, at såfremt vi åbner op for et EU, hvor alle kan vælge, hvad de vil, så har vi intet Europa længere – bare et stort rod.

Dette er helt korrekt. Skal Unionen fungere, må alle de store lande, inklusive Storbritannien, spille efter nogenlunde samme regler.

Men her har de små nationer en fordel, for EU har vist sig at være langt mere tilbøjeligt at give dem undtagelser. Åland fik fx vidtgående undtagelser indenfor både det økonomiske og det juridiske område, der går stik imod EU's grundprincipper.

For Færøerne ville det især være behov for undtagelser indenfor fiskeripolitikken, men også indenfor fuglefangst, fåreavl og grindedrab ville der være behov for særordninger.

En årsag til, at Færøerne kunne få undtagelser, er den geografiske placering. EU er interesseret i at kunne påvirke hvad der sker i Arktis – men i øjeblikket er intet at de områder, hvor den store aktivitet er ved at komme, indenfor EU. Dette gør Færøerne attraktive. Og det er ikke utænkeligt, at det kunne give os en forhandlingsposition, der både kunne sikre os nævnte undtagelser, samt sætte Færøerne i fokus EU's arktiske strategi.

Mangel på færøsk forfatning

Et stort problem for Færøerne i en eventuel proces imod EU-medlemskab er, at der ikke er nogen færøsk forfatning.

Færøernes retlige stilling bygger først og fremmest på sædvane og en lang politisk udvikling. Juridisk har vi kun grundloven, hjemmestyrelsen, samt den udenrigspolitiske bemyndigelseslov at stå på. Selv om vi har langt større reelt selvstyre end næsten alle andre nationer uden stat, så er vores formelle grundlag svagt.

EU-medlemskab ville kræve, at Danmark måtte overføre beføjelser til EU fra Færøerne, da vi ikke i dag har en lov, der giver os ret til dette. Politisk ville det være særdeles uheldigt at gøre tingene på denne måde, for det ville være en manifestation af dansk suverænitet over Færøerne.

Derfor er det vigtigt, at vi får enighed om en færøsk forfatning, der bygger på de principper, der ligger i det forslag der foreligger, og som vi var meget tæt på at få enighed om i 2011:

Magten på Færøerne ligger hos det færøske folk.

Danmark administrerer nogle sagsområder vore vegne, men vi har ret til at overtage dem.

Vi respekterer de statsretlige ordninger og aftaler, som er gældende i dag (altså rigsfællesskabet som vi kender det) men vi har også ret til at opsig dem.

Vi kan, efter nærmere bestemt procedure, overføre beføjelser, som nu ligger hos færøske myndigheder, til internationale organisationer.

Jeg mener, uanset hvilken vej vi vælger at gå, at en egen forfatning – eller en selvstyrelov som den grønlandske – næsten er en forudsætning for, at Færøerne kan blive medlem af EU.

Vi må vide – ikke gætte

Forholdene i Europa er ændret siden Færøerne besluttede at stå udenfor EF for næsten 40 år siden. I dag er næsten hele Europa forenet i EU. Og selvom der er problemer i øjeblikket, er det usandsynligt, at EU vil blive svækket eller opløst.

Færøerne er nok det land i Europa, der har den mest perifere forbindelse til EU overhovedet – én handelsaftale, det er alt. Pt er den tilfredsstillende, men den reducerer vores udviklingsmuligheder, da vi ikke kan eksportere nye produkter uden at forhandle om en ny aftale først, og vi ved ikke, hvornår ændringer kan forekomme.

Og det er sandsynligt, at prisen for at stå udenfor EU kun vil blive større.

Hvis Island bliver medlem, svækker det vores position udenfor EU. Men Islands medlemskab kan på den anden side måske bane vej for en god fiskeriaftale for os.

Der er behov for at åbne Færøerne mere op overfor andre lande – og i Åland kan man se, at det var det, der skete. Siden 1995 er der skabt nye arbejdspladser, og indbyggertallet er vokset. Og det har efter manges mening direkte forbindelse med medlemskabet.

Selvfølgelig har det en pris at blive en formel del af EU. Men det har også en pris at stå udenfor.

Forhåbentlig vil denne udgave være med til at skabe en diskussion om, hvilken position Færøerne skal have i Europa.

2. DEL

Færøsk nej til det Europæiske Fællesmarked

1. januar 1973 blev Danmark en del af EF og meldte sig samtidig ud af EFTA. Færøerne fulgte med ud af EFTA, og i 1974 blev der truffet afgørelse om ikke at følge med Danmark ind i EF

Diskussionen var højlydt og stor på Færøerne, da det kom på tale, at Danmark kunne blive medlem af EF. En stor del af diskussionen tog udgangspunkt i, at den færøske territorialgrænse kort forinden var blevet udvidet fra tre til tolv sømil.

Diskussionen

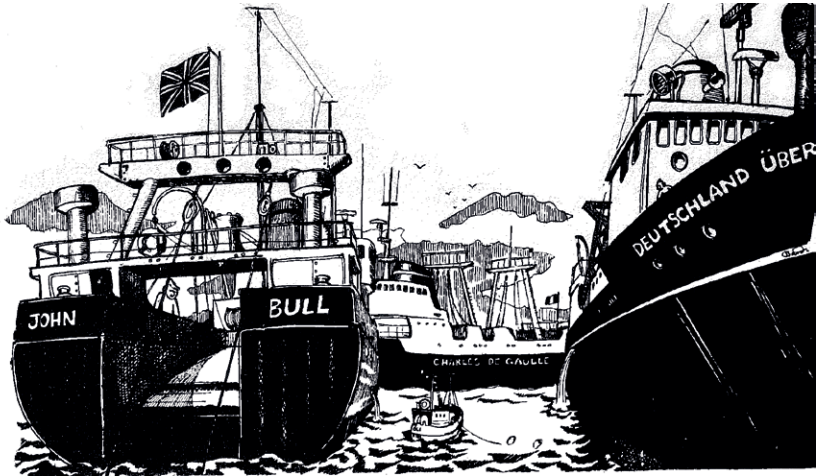
Udvidelsen medførte langt større fangst, flere arbejdspladser og økonomisk fremgang i en tid, som ellers var mærket af mindre fiskeri i Nordatlanten. Diskussionen var især møntet på, hvilke følger et medlemskab og fælles fiskeripolitikken i EF ville få. Skrækscenarier blev sat op, og karikaturtegninger af de forladte øer var hverdagskost. Republikanerne, der som det eneste parti var 100 % imod medlemskab, var bange for, at såfremt Danmark indgik i EF samarbejdet, så ville Færøerne blive tvunget med, og dermed ville den færøske identitet være i fare.

Det var i disse dage at ”Folkebevægelsen imod EF” blev grundlagt, og de lagde et kæmpe arbejde i en kampagne om hvad der ville ske, hvis Færøerne blev medlemmer.

Embedsmandsudvalget

Et flertal i Lagtinget ønskede at få Færøernes muligheder i EF belyst inden afgørelsen blev taget, og derfor blev et embedsmandsudvalg sat til at undersøge hvilke problemer skulle løses i forbindelse med et eventuelt færøsk medlemskab. EF's fælles fiskeripolitik var den største udfordring.

AVLEIÐINGAR av LIMASKAPI í EEC I

"Konsekvenserne af EF-medlemskab"

Fylkingin januar 1973

Udvalget så to muligheder: Medlemskab sammen med Danmark med de undtagelser og særregler, der kunne fås, eller et andet slags samarbejde, hvor den eksakte udformning skulle uddybes ved forhandlinger. Udvalget anbefalede, at Danmark gik i dialog med EF for at undersøge:

1. Færøsk eneret til fiskeri indenfor territorialgrænsen
2. Prissystem til fisk
3. Støtte til landbruget
4. Toldfri import af salt fra Spanien
5. Støtte til fornyelse af skibsflåden
6. Støtte til skibsværfter
7. Pristillæg til fiskeprisen
8. Eneret til forsikringer

Oppositionen imod regeringen

I 1970 præsenterede lagmand Atli Dam et forslag om forhandlinger med EF om vilkår for færøsk deltagelse. Dette splittede Lagtinget. Regeringspartierne mente, at

sagen var så alvorlig, at den skulle undersøges til bunds. Oppositionen mente, at medlemskab ville opløse færinger som nation, samt at når man først var medlem af EF, ville man aldrig kunne melde sig ud igen.

I 1971 blev forslaget om forhandlinger vedtaget, og derfor begyndte forhandlingerne.

Forhandlingerne

2. marts 1971 var lagmanden til møde i Bruxelles, hvor han understregede fiskeriets betydning for den færøske økonomi. Derfor ønskede han, at færinger kunne beholde eneret til at fiske inden for færøsk territorium, og han rejste hovedsageligt tre emner:

- En tariftale omkring det spanske salt til saltfisken,
- Støtte til færøske bønder,
- En tilfredsstillende løsning på fiskeripolitikken.

Forhandlingerne endte med, at Færøerne fik tre års betænkningstid, så de senest 31. december 1975 skulle give besked om, hvorvidt de ønskede medlemskab eller ej. I mellemtiden havde de status som et ikke-medlemsland.

I tiden der kom, herskede en del uvished. Nogle mente, at Færøerne allerede var indlemmet, mens andre mente, at Færøerne var helt udenfor. Pres blev lagt på regeringen for at melde ud, hvad de mente. I mellemtiden, i 1972, blev den færøske fiskerizone flyttet ud på 200 sømil.

13. marts 1973 lagde lagmanden følgende forslag for tinget: Lagtinget erfarer, at det, at Island har udvidet deres fiskerizone, at Norge har sagt nej til EU, samt at omstændighederne for færøske fartøjer er forværret i Nordatlanten, kan medføre, at færøsk deltagelse i EF under gældende vilkår - især hvad angår rettighederne til fiskeri - ikke er tilrådelig.

Landstyret skal undersøge mulighederne for en særftale med EF om færøsk eksport.

Denne særftale kom aldrig på plads, og i 1974 vedtog en enig Lagting, at Færøerne skulle stå udenfor, selvom Danmark var blevet medlem.

Færøerne fik ikke mulighed at vælge, om de ville fortsætte som en del af EFTA, og dette medførte, at man fra færøsk side kritiserede den danske regering for deres håndtering af sagen.

I 1974 stod det dermed klart, at Færøerne var udenfor EFTA og EF, men stadigvæk en del af rigsfællesskabet.

3. DEL

Åland valgte den indre vej

De ålandske erfaringer viser, at det med gode forberedelser er muligt at få undtagelser fra grundlæggende EU-principper samt store fordele, selv om man bliver medlem af EU sammen med et større land. At være en meget lille del af et så stort fællesskab har også sine klare ulemper, men måske er det lige så meget forholdet til Finland, som i dag begrænser mulighederne i det ålandske medlemskab

Åland blev som en del af Finland medlem af EU den 1. januar 1995.

Dette kan anses for den endelige stadfæstelse af, at Finland og Åland valgte landene i vest i stedet for landene i øst.

Denne proces startede allerede i 1917, da Finland fik selvstændighed fra Rusland. Lidt senere, gennem det nystartede Folkeforbund, blev Åland ligeledes en del af det nye land.

Aftalen vedrørende Åland indebar – mest fordi ålændingerne meget heller ville være en del af Sverige – at Finland skulle sørge for, at det svenske sprog og anden ålandsk kulturarv blev bevaret. Dertil fik Åland en vis selvbestemmelsesret i selvstyrelovsaftalen fra 1922.

I forbindelse med den internationale konvention om Åland blev det ligeledes fastsat, at Åland skulle forblive et demilitariseret område.

Da Finland startede forhandlingerne om EU-medlemskab stod det klart, at Åland havde to muligheder: At blive en del af EU som en del af Finland – den såkaldte indre vej – eller at forblive udenfor som en del af en stat inde i EU – den såkaldte ydre vej, som bl.a. Færøerne valgte. Åland valgte den indre vej.

Gennem forhandlingerne stod det dog klart, at ålændingerne ikke var lige så begejstrede for EU som finnerne var. Da Åland i første omgang stemte om medlemskab som en landsdel i Finland, var ålændingerne imod medlemskab. Men til den endelige

Harry Jansson, som i dag er medlem af det ålandske Lagting for partiet Åländsk Center, var en af hovedpersonerne, da Åland forhandlede om EU-medlemskab. Ålands hovedønsker blev alle gennemført på nær ét: At Åland skulle få et af Finlands medlemmer i EU-parlamentet

afstemning valgte Åland dog EU. Mange mener, at Sveriges ja til EU imellem de to afstemninger på Åland havde betydning for ålændingernes anden afstemning.

Således blev Åland altså medlem af EU som en del af Finland.

Forhandlingerne

I forbindelse med Ålands forhandlinger med EU stod det klart, at forhandlingerne måtte føres via Finland, da det kun er stater, der kan være formelle medlemmer af EU. Derfor stod det klart, at ålændingerne først måtte få Finland til at godtage deres forhandlingsoplæg.

Dette viste sig at blive den svære del af forhandlingerne, og hele det første år med forhandlinger blev brugt til at overbevise finnerne om, at EU ville godtage Ålands ønsker. Da dette var kommet på plads, gik der derimod kun et halvt år før EU godtog ønskerne.

I forhandlingernes sidste del hjalp det meget, at Åland havde haft lobbyister i Bruxelles gennem hele forløbet.

Undtagelserne

Selv om Åland var i fare for at komme i en situation, hvor øerne stod alene udenfor de store markeder i Europa – samtidigt med at de historiske samarbejdspartnere, Finland

og Sverige, nu var en del af EU – så var ålændingerne ikke bange for at stille krav til medlemskabet.

Disse var hovedkravene:

- At Åland fortsatte med at være neutralt og demilitariseret.
- At selvstyreaftalen med Finland blev respekteret, således at ålændinger fortsat kunne vælge deres eget parlament.
- At det fortsat ville være muligt at købe tax-free varer på skibe, som kom til Åland, selv om EU var ved at blive en skatteunion.
- At alene personer med ålandsk indfødsret – som kan fås med at bo i Åland i 5 år, have finsk statsborgerskab og at kunne svensk – kunne købe fast ejendom, være erhvervsdrivende og have valgret til det ålandske parlament.
- Eget medlem i Europaparlamentet.

Det viste sig at være muligt at få alle undtagelserne – men man fik ikke medlemmet i Europaparlamentet. Ålændinger er af den opfattelse, at dette alene var, fordi de finske politiske partier havde fordelt Finlands 7 medlemmer imellem sig.

Uventede konsekvenser

Den største positive uventede konsekvens af EU-medlemskabet var, at det ålandske postvæsen fik nok at se til. Dette fordi Ålands skattemæssige situation – de er udenfor systemet med indirekte skatter – medfører, at mange virksomheder kan have fordel af at sende sine varer fra Åland.

Der var dog også flere negative uventede konsekvenser. De tre vigtigste var:

Problemer med at stå udenfor alle de indirekte skatter (især moms), da det skaber bureaukrati, når Åland handler med andre lande end Finland.

Forbuddet mod salg af snus, hvilket bl.a. har medført, at visse færger er udflagede til Sverige, hvor det er lovligt at sælge snus.

Forbuddet mod fangst af visse fuglearter, noget som ellers har været tradition på Åland, men som EU har forbudt efter pres fra dyreværnsorganisationer.

Dertil er der mange frustrationer vedrørende EU's detailstyring, og nogle gange underlige afgørelser. Ålændinger har blandt andet svært med at forstå, at det skal være lovligt at sælge hash i Holland, men ikke at sælge snus i Åland.

EU og påvirkning

En del af problemet med for eksempel fuglefangsten er, at Åland ikke kan repræsentere sig selv ved EU domstolen. Domstolen forholder sig alene til stater, hvilket medfører, at det er Finland der skal føre Ålands sager. Dette betyder ifølge mange, at når der ikke er tale om en sag, der også kommer til at påvirke Finland som helhed, så accepterer Finland EU's krav, uden at tage højde for ålandske ønsker, kultur eller traditioner.

I forbindelse med lovgivningssystemet har Åland ligeledes meget begrænset påvirkning, da det ikke engang har et parlamentsmedlem. Derfor har ønsket fra Ålands side også hele tiden været at få et medlem.

Disse problemer er nok med til at påvirke den ålandske befolkning således, at den som helhed er mere kritisk mod EU end Finland ellers. Men der er dog intet politisk parti i Åland, som har ønske om at melde sig ud af EU. Mange mener endda, at det er juridisk umuligt.

Ifølge mange på Åland har en af de største identitetsmæssige fordele med EU-medlemskabet været, at Åland ikke længere har et så stort tilknytningsforhold til Finland, og at dette både har medført stor immigration fra andre lande og en stærkere – og mindre Finlandspræget – identitet.

4. DEL

Den islandske kurs vil få stor betydning for Færøerne

Aldrig har EU fået så halvhjertet en ansøgning, som da kriseramte Island søgte om forhandlinger i 2010. Et stort flertal er for tiden imod medlemskab, men den politiske diskurs er kendetegnet af rådvildhed og uenigheder om de grundlæggende spørgsmål. Derfor kan det alligevel tænkes, at et medlemskab, når det kommer til stykket, bliver den bedste løsning. Hvis Island bliver medlem, får det konsekvenser for Færøerne

Den islandske regering startede den 27. juli 2010 forhandlinger med EU om medlemskab.

Dette var det sidste af flere skridt, som Island har taget mod mere omfattende og mere bindende internationalt samarbejde siden løsrivelsen fra Danmark i 1944.

Hver gang Island har taget et nyt skridt imod internationalt samarbejde, har det medført stor politisk splid og uenighed.

Især EØS-aftalen, som Island blev del af 1994, og som medførte, at Island blev del af det indre marked i EU, skabte stor politisk polarisering. Nogle mente, at dette var nødvendigt for at udvikle den islandske økonomi, mens andre mente, at Island ville miste en stor del af sin selvbestemmelse og identitet.

Det samme gør sig gældende i forbindelse med EU-processen. Det er kun de islandske socialdemokrater, Samfylkingin, som helhjertet går ind for EU-medlemskab. De andre store partier er imod, men flere medlemmer af disse partier følger ikke partikursen og siger sig være for medlemskab.

De officielle årsager

Islands officielle begrundelser for ansøgningen kan ses i talen, som udenrigsminister Øssur Skarpeðinsson holdt i Bruxelles, da EU-kommissionen modtog ansøgningen.

I store træk var begrundelserne disse:

- Medlemskab er en naturlig udvikling af den udenrigspolitiske kurs, som Island har fulgt, hvor landet er blevet del af stadig flere europæiske organisationer.
- Island forsvarede bedst sin selvbestemmelse og sine interesser ved at have egen stemme i samarbejdet mellem vestlige demokratier.
- Den islandske identitet er en europæisk identitet, og den islandske kultur er en europæisk kultur. Fx giver de islandske sagaer både indblik i islandsk og europæisk historie.
- Gennem EFTA og EØS er Island en så integreret del af Europa, som det er muligt uden EU-medlemskab. Nu vil Island sidde med ved "familiebordet", hvor afgørelserne bliver truffet.
- Island vil have en stærk, international valuta.
- Island vil have udenlandske investeringer.
- Den islandske regering vil i den stærke europæiske familie finde tryghed til den islandske nation, som hverken har eller vil have eget militær.

Islands ansøgning var usædvanlig, da der ikke var tale om en ansøgning om medlemskab, men en ansøgning om forhandlinger. Altinget ville se, hvad EU havde at byde på.

Den islandske udenrigsminister fremførte dertil noget, som ikke kan læses på anden måde end at der er tale om nogle islandske krav, som EU er nødt til at opfylde for at få Island med: Han påviste særlige omstændigheder, der gør sig gældende i forbindelse med det islandske fiskeri, og foreslog, at Island også i fremtiden selv skulle forvalte fiskeribestændene i islandske farvande.

Valutaen

Overordnet er Euroen den største grund til medlemskab, mens EU's fiskeripolitik

er den største begrundelse imod. Andre forhold har dog også betydning.

Under et af møderne i Island fik Javnaðarflokkurinn i Folketinget fortalt en historie om en mand, som fortvivlet ringede til sin mor efter krakket i 2008, hvor han havde mistet hele sin opsparing. Moderen var helt rolig og fortalte ham, at det skulle han nok overleve – for det samme var sket for hende tre gange!

At værdierne kan forsvinde fra den ene dag til den anden, er den store fare med at have sin egen, lille og svage valuta. Og der er ingen tvivl om, at da Samfylkingin vandt sidste valg med EU-medlemskab som et af hovedløfterne, så var muligheden for at blive en del af euroen en stor del af årsagen til, at partiet fik så mange stemmer.

På Island er man også overordnet enig om, at valutaen er et problem, og dem, som er imod EU, har luftet tanken om at blive en del af enten USA's eller Canadas valuta. Denne mulighed er dog blevet meget kritiseret af eksperter.

Disse er hovedargumenterne for euroen:

- At have egen valuta betyder at have en svag valuta.
- En stærk valuta formindsker konjunktursvingningerne.
- At have den samme valuta og samme valutaregler som andre lande åbner op for udenlandske investeringer, hvilket både medfører interessante job for unge mennesker og øger om konkurrencen i Island, hvor der på mange områder er mono- eller duopol.
- For tiden har ingen tillid til den islandske krone, hvilket ville have betydet, at omkring 50 milliarder danske kroner blev taget ud af landet, såfremt der ikke var for valutakontrolregler (forbud imod at tage valuta ud af landet). Disse regler medfører, at det ikke er muligt at købe udenlandsk valuta for mere end 15-20.000 danske kroner. Dette bliver i dag accepteret af EU, men vil ikke blive det i al evighed, hvorfor en løsning må findes på problemet. Løsningen kunne være euroen.

Der er også nogle, som taler imod euroen, og for dem er hovedargumenterne disse:

- Det har været gavnligt for den islandske økonomi at kunne devaluere kronen siden 2008.
- Euroen er ikke nogen løsning, for det vil tage mange år fra afgørelsen om at blive EU-medlem til Island opfylder betingelserne for at blive en del af Eurozonen.

Fiskeriet

Allerede siden ansøgningen blev afleveret, har det stået klart, at skal Island blive EU-medlem, så kræver dette en god aftale om fiskeriet. Mindstekravet er, at Island selv skal forvalte de lokale fiskebestande.

Det er svært at vurdere, hvorvidt Island får medhold i sit krav – men landet har gode argumenter.

1. Island er mere afhængigt af fiskeriet end noget EU-land.
2. Islands fiskeri svarer til 25 % af hele EU's fiskeri.
3. Næsten halvdelen af den islandske eksport stammer fra fiskeindustrien.
4. Indtægten fra fiskeindustrien for hver indbygger er 100 gange så stor på Island som den er i EU.
5. Det islandske havområde er stort – 760.000 kvadratkilometer – og grænser ikke til noget EU-land.
6. EU's fiskeripolitik har været alt andet end vellykket, mens Island har rationaliseret industrien og har bæredygtigt fiskeri (Island fisker 1,4 millioner tons med 500 skibe, mens fx Spanien fisker 700.000 tons med 11.000 skibe).
7. Flere EU-lande og områder i EU *har* allerede særlige aftaler vedrørende fiskeriet – fx Malta og de Kanariske Øer.
8. EU reviderer i øjeblikket sin egen fiskeripolitik. Revisionen kommer højst sandsynligt til at betyde, at landene hver især får mulighed for at forvalte visse lokale bestande.

Det, der i virkeligheden sandsynliggør, at Island får en rimelig aftale om fiskeriet, er, at EU begyndte forhandlinger under de vilkår, som Island satte op fra starten, hvor en aftale om fiskeriet næsten blev sat op som en betingelse.

Hvor god aftalen kan blive er det dog i øjeblikket umuligt at gisne om. Men det synes klart, at Island med stor sandsynlighed får mulighed for at forvalte de lokale bestande. Derimod må det anses for usandsynligt, at landet får lov til at forvalte de migrerende bestande – så som pelagiske fisk – eller at nægte udlændinge ejerskab i industrien, som de gør i dag.

Hvalfangst

Hvalfangsten har nærmest ingen økonomisk betydning for Island, men for mange har retten til at fange storhval stor historisk og national betydning.

Det synes dog klart, at hvalfangst sandsynligvis ikke vil være en mulighed med EU-medlemskab, da der i de fleste EU-lande er stor modstand mod denne.

EU-medlemskab – demokratisk eller udemokratisk

Både fortalere og modstanderne af EU-medlemskab mener, at deres kurs er den mest demokratiske.

Modstanderne siger, at det alene er islændinge, der altid vil arbejde for Islands interesser, og skulle Island få en god aftale, så er der ingen garanti for, at Island vil beholde disse i fremtiden.

Fortalere siger derimod, at da Island er del af **EØS-aftalen**, er landet allerede nødt til at implementere 70 % af alle EU-regler uden at have nogen mulighed for at påvirke disse. Modstanderne mener derimod, at Islands indflydelse i EU ville være så begrænset, at det ikke ville være prisen værd.

Hvilke interesser har EU?

Modstanderne af medlemskabet i det politiske system på Island mener, at EU får langt mere ud af medlemskabet end Island. De har en mistanke om, at EU gerne vil have fat i de islandske naturressourcer og **ønsker at få** et ben at stå på i det arktiske område.

Det er selvfølgelig svært at vurdere situationen, men bare det, at EU har så stor interesse i at få Island med, indikerer, at fællesskabet har noget at vinde.

Nogle mener ligeledes, at EU gerne vil have Island med som lokkemad til at få det rigeste land i Europa, Norge, med som fuldgyldigt medlem af fællesskabet.

Udsigterne

Selv om flertallet i Altinget har været imod, så havde det frem til 2010 i flere år været et flertal blandt befolkningen for medlemskab. Men nu er kun en fjerdedel af

Ledende medlemmer af det islandske parti Framsóknarflokkurinn efter møde med Javnaðarflokkurinn i Folketinget. Som parti er Framsóknarflokkurinn imod medlemskab, men nogle repræsentanter er for. Fra venstre: Sigurður Ingi Jóhannsson, Sív Friðleifsdóttir, Sigmundur David Gunnlaugsson, Sjúróður Skaale og Vígdís Hauksdóttir. Foran står: Joan Ólavsdóttir, Elisabeth F. Rasmussen, Birita í Dali og Eiríkur í Jákupsstovu

befolkningen for medlemskab.

Årsagen til denne ændring er uden tvivl situationen i Europa og usikkerheden om, hvad der kommer til at ske med euroen og EU som helhed.

Men en ting er meningsmålinger. Ingen ved endnu med sikkerhed, hvor god en aftale Island kan få med EU. Hvis Island fx får en god aftale om fiskeriet, så kan meget ændres.

Et andet spørgsmål er selvfølgelig også, hvor længe den økonomiske situation i den sydlige del af Europa og Irland vil være så kritisk.

Det mest afgørende er dog nok, hvad resultatet bliver ved Altingsvalget, der senest

bliver afholdt i april 2013.

Kommer Samfylkingin i opposition, så er det helt klart, at der vil være stærke kræfter, som vil standse al snak om Islands EU-medlemskab. Men det vil selvfølgelig skade Islands troværdighed, hvis Island ensidigt standser forhandlingerne, og derfor vil de fleste partier have et forhandlingsresultat, før forhandlingerne standses. Men det kan også ske, at der bliver en folkeafstemning om, hvorvidt forhandlingerne skal fortsætte.

Kigger vi på, hvad partierne siger, og hvad meningsmålingerne viser for tiden, så kan et Islandsk EU-medlemskab virke fjernet. Kigger vi derimod på rådvildheden og de uenigheder, som er i forhold til de grundlæggende spørgsmål, så kan det være, at EU-medlemskab viser sig at være den tåleligste løsning.

Betydningen for Færøerne

Såfremt Island bliver EU-medlem, så bliver Færøerne geografisk omringet af to EU-lande, Island og Storbritannien, og et EØS-land, Norge.

Dette kan i sig selv presse de færøske myndigheder, og kan også påvirke den generelle holdning på Færøerne.

Vores forhold til Island bliver direkte påvirket på den måde, at både vores fiskeriaftaler og handelsaftaler med naboerne i vest i princippet bortfalder.

Kigger vi på striden om den pelagiske fisk, der har stået på i de sidste år, står det helt klart, at Færøerne vil komme til at stå endnu mere alene, såfremt Island bliver medlem af EU.

Der er dog vished om, at Island under forhandlingerne vil lægge vægt på sine gode forbindelser med Færøerne, men hvorvidt dette betyder, at handelsaftalerne og fiskeriaftalerne mellem naboerne kan opretholdes, er mere tvivlsomt.

5. DEL

De grønlandske erfaringer

Selv om Færøernes og Grønlands stillinger i forhold til Danmark er meget sammenlignelige, så er vores forhold til EU meget forskellige – både historisk og i dag. Vi kan lære af grønlændere – både når det handler om det, som de har gjort forkert, og det, som de har gjort rigtigt

Grønland blev en del af det danske medlemskab i EF i 1972.

I 1969 blev et forslag vedtaget i Folketinget, der gik ud på at forhandle med EF om medlemskab. De to grønlandske medlemmer af Folketinget støttede forslaget, fordi de fik at vide, at hensyn ville blive taget til Grønlands særlige omstændigheder og især i forhold til fiskeriet.

I Grønland opstod samtidig en ny bevægelse imod EF-medlemskab, som især lagde vægt på, at med al den magt, som Danmark havde i Grønland, var det næppe en god ide at flytte styringen endnu længere bort.

De danske myndigheder havde dog sørget for en særskilt protokol vedrørende fiskeriet i Grønland, der sikrede grønlændere eneret til havområdet inden for 12 sømil i 10 år. Men denne ordning blev ikke fornyet, hvilket medførte, at alle EF-landene fik lige adgang efter 10 år.

Da Grønland fra 1953 nærmest var blevet regnet som et dansk amt, stod det klart, at grønlændere skulle til folkeafstemning om EF sammen med resten af Danmark. Dette skulle færingerne på grund af hjemmestyreordningen ikke.

Der var visse forsøg i Grønland på at få den grønlandske afstemning til at være separat fra den danske, men dette viste sig ikke at være muligt, da dette ikke var aftalt med EF, og derfor ville have medført nye forhandlinger. Dertil var der på grund af Grønlands meget tætte bånd med Danmark tvivlsomt, om det overhoved var muligt.

Grønlænderne var således for sent ude med sit ønske og stemte som en del af Danmark.

Der var dog ikke alene modstandere mod EF i Grønland. Fortalerne for medlemskab mente, at det ville få store konsekvenser for Danmarks støtte til Grønland, hvis Danmark ikke fik mulighederne, der lå i EF.

Dette medførte en hed debat i Grønland frem til valgdagen, og diskursen flyttede sig fra at handle om EF-medlemskab til også at omhandle Grønlands stilling i rigsfællesskabet.

I Grønland blev resultatet et stort flertal imod medlemskab, men dette fik ingen reel betydning, da Danmark som helhed stemte for medlemskab.

Afstemningen fik dog den konsekvens, at man både i Danmark og i Grønland blev klar over, at der måtte findes en ny løsning på landenes interne forhold, og et udvalg blev nedsat for at undersøge mulighederne for grønlandsk hjemmestyre.

Erfaringerne med fiskeriet i EF

Der opstod hurtigt mange spørgsmål fra Grønlands side om EF's fiskeripolitik. Grønlænderne skulle pludselig ned til Bruxelles for at få at vide, hvor meget de fik lov til at fiske i egne farvande, og der viste sig at være et stort problem med, at især tyske trawlere fiskede i områder, som grønlænderne havde fået lovet eneret til.

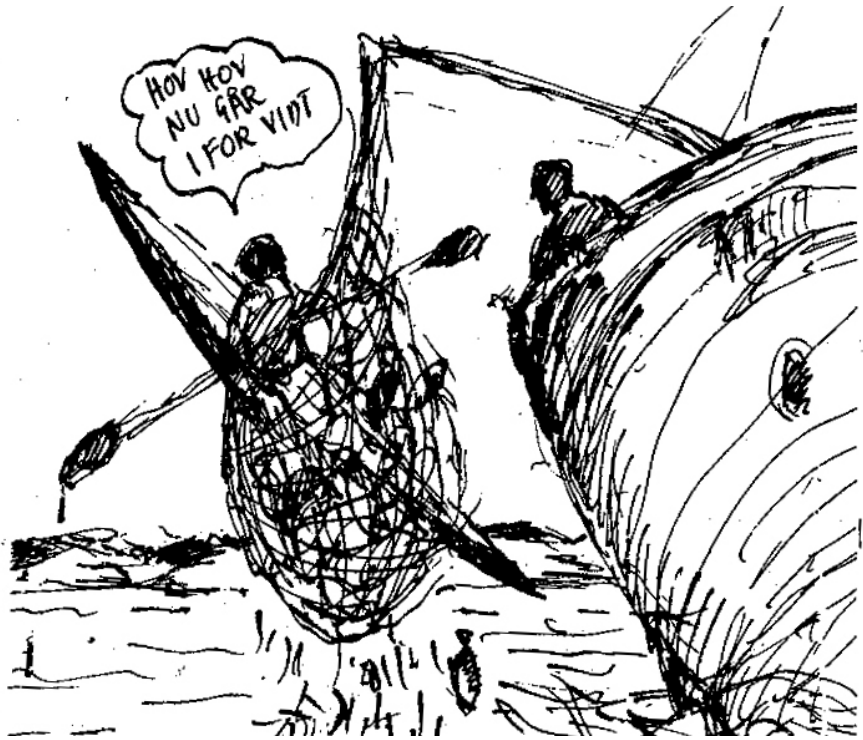
Dertil kom en opgørelse i 1980, der viste, at Grønland fik 107,2 millioner kroner ud af EF-medlemskabet, mens 584,5 millioner kroner gik den anden vej i form af EF-landes fiskeri i Grønlands fiskerizone.

Grønlænderne indså, at det var en økonomisk ulempe at være en del af EF, hvilket til sidst medførte, at Grønland den 1. februar 1985, som det hidtil eneste område, gik ud af EF.

OLT medlemskab og ny fiskeriaftale

I processen med at gå ud af EF ønskede de grønlandske politikere dog ikke at miste alle fordelene med at være en del af EF, hvilket udmøntede sig i et ønske om status som OLT (oversøiske lande og territorier).

Dette ville konkret medføre, at landet stadig fik støtte fra EF og beholdt adgangen til

Grønland mistede styringen over fiskeriet i egne farvande, da det blev del af EF

det toldfrie marked. Man ønskede ganske enkelt ikke komme i samme situation som Færøerne, der stod udenfor det toldfrie marked.

Både Danmark – fordi det ville vise, at det opfyldte sine forpligtelser i rigsfællesskabet – og Tyskland – fordi det havde en stor interesse i en fiskeriaftale med Grønland – støttede grønlændernes ønske om OLT-status.

Grønlands ønske om status som OLT blev accepteret, hvilket medførte toldfri adgang EF-markedet og en støtte på et trecifret millionbeløb om året. Til gengæld fik EF lov til at købe fiskerikvoter i grønlandske farvande, og EF-varer skulle have særrettigheder på det grønlandske marked.

Dette har siden vist sig at være en yderst fordelagtig aftale for Grønland.

Færøerne valgte en anden løsning

Da Danmark blev medlem af EF, blev Færøerne hverken selvstændigt land eller del af OLT, som tilfældet ellers havde været for mange andre områder, der ligger forholdsvis langt fra EF-medlemslandet.

Når nu Grønland tilmed fik OLT-status, kan det undre, at en sådan mulighed overhovedet ikke er blevet diskuteret på Færøerne.

Årsagerne til dette er nok mange, og det kan spille en rolle, at Færøerne aldrig har haft kolonistatus, som fx Grønland havde. OLT var jo oprindeligt et system for at udvikle kolonierne, og de fleste områder med OLT-status befinder sig udenfor Europa.

Det har nok ligeledes spillet en rolle, at færingerne havde hjemmestyre, da grønlænderne imod deres vilje blev en del af EF som en del af Danmark.

Den største årsag er dog nok, at Færøerne hele tiden har arbejdet frem imod at få et lignende forhold til EU som Island og Norge, og denne løsning må anses for at ligge ret langt fra OLT-systemet.

For 40 år siden

sagde Færøerne dundrende "Nej til EEC". Det var den rigtige afgørelse dengang. Men omstændigheder ændres. Nu er tiden kommet til – på den ene eller anden måde – at tage stilling til Europa.

At stå udenfor begrænser vores udviklingsmuligheder. Og tager Island det sidste skridt ind i EU, kan Færøerne komme til at stå helt isolerede.

Som et lille fiskerisamfund er vores situation en udfordring. Men det hjælper ikke at stikke hovedet i sandet.

Med denne redegørelse ønsker Javnadarflokkurin i Folketinget at sætte gang i en nødvendig debat om vores forhold til EU.

- Hvorfor Færøerne endte udenfor EF.
- Klarlæggelse af Ålands vilkår og muligheder i EU.
- Fremlæggelse af Islands argumenter for og imod EU.
- Gennemgang af Grønlands erfaringer med EU.
- Vurdering af Færøsk medlemsskab

Redegørelsen viser, at færøsk medlemsskab har sine udfordringer, men det giver også muligheder.

